

PIOTR PASCHALIS

Zasady światowego ekorozwoju

Principles of World Ecodevelopment

Wstęp

Po blisko trzyletnich przygotowaniach, w dniach od 3 do 14 czerwca 1992 roku, w Rio de Janerio (Brazylia) odbyła się konferencja "Środowisko i Rozwój" w której udział wzięło około 180 państw, a w części spotkania na najwyższym szczeblu uczestniczyło 106 prezydentów lub premierów. Jednocześnie z konferencją miało miejsce spotkanie – Globalnego Forum skupiającego ruchy ekologiczne z całego świata. Uczestnicy konferencji brali udział w sesjach plenarnych na szczeblu ministrów ochrony środowiska, lub ministrów rolnictwa, leśnictwa i rybołówstwa oraz w dwudniowym posiedzeniu na szczeblu prezydentów i premierów. Rezultatem obrad było przyjęcie i podpisanie następujących dokumentów:

- **Deklaracji z Rio** – dokumentu określającego sposób postępowania człowieka wobec środowiska naturalnego, podsumowującego dorobek współpracy ekologicznej poczyniony od I konferencji ekologicznej w Sztokholmie (1972 r.).
- **Agendy 21** – kilkusetstronicowego dokumentu poruszającego zarówno wszystkie aspekty ochrony środowiska naturalnego, jak i precyzującego formy współpracy międzynarodowej.
- **Konwencji klimatycznej** – której przestrzeganie przepisów ma zapobiec ocieplaniu się klimatu i jego katastrofalnym skutkom głównie przez ograniczenie emisji "gazów cieplarnianych" oraz dwutlenku węgla.
- **Deklarację zasad dotyczących zarządzania, zachowania i ekorozwoju** wszystkich typów lasów.
- **Konwencji o biologicznej różnorodności** – dokumentu mającego na celu ochronę istniejących gatunków flory i fauny.

Wszystkie wymienione tutaj dokumenty mają fundamentalne znaczenie dla przyszłości naszej planety. Podstawowymi kierunkami dyskusji i podjętych ustaleń dotyczących bezpośrednio leśnictwa były zagadnienia poruszane na sesjach poświęconych: deklaracji zasad dotyczących zarządzania, zachowania oraz ekorozwoju wszystkich typów lasów, oraz konwencji różnorodności biologicznej.

Deklaracja zasad dotyczących zarządzania, zachowania oraz ekorozwoju wszystkich typów lasów

Zapisy w deklaracji obejmują cztery podstawowe pola dyskusji zakończone podjętymi ustaleniami dotyczącymi głównie rozdziału funduszy na realizację podstawowych celów. Podkreślono wielokrotnie konieczność pełnego zrozumienia wielokierunkowej i trwałej roli wszystkich typów lasów, zalesień i zadrzewień. Wymaga to przeznaczenia z funduszy krajowych i międzynarodowych około 2,5 mld USD w okresie najbliższych 7 lat. Duże znaczenie przywiązano do wydatnej pomocy merytorycznej, która powinna być udzielona przez państwa posiadające wykształconą kadrę leśną.

Istnieje pilna konieczność podjęcia wysiłków w celu wzmocnienia ochrony i jednocześnie trwałego zarządzania zasobami leśnymi metodami odpowiednimi dla wszystkich typów lasu. Zawiera się w tym również cała złożoność problemów związanych z rehabilitacją terenów leśnych zdegradowanych oraz odnowienie lasu i zalesianie. Koszt tych przedsięwzięć obliczony jest na blisko 10 mld USD, z czego około 3,7 mld USD jest przewidywanych do wykorzystania w krajach zacofanych gospodarczo. Pozostała część pieniędzy tworzyć będzie fundusz, z którego czerpać będzie można pieniądze po przedstawieniu przez starający się kraj odpowiednio umotywowanych wniosków o różne formy wsparcia finansowego.

Kolejnym zapisem w Deklaracji jest stwierdzenie o konieczności pilnej promocji racjonalnych, a zarazem wydajnych metod użytkowania połączonych z realną oceną wartości dóbr i usług oferowanych przez lasy, zadrzewienia i zalesienia. Oznacza to jednocześnie, że spełnienie nakreślonych tutaj warunków czerpania korzyści z lasów może być zrealizowane wyłącznie w przypadku udzielenia daleko idącej pomocy – zwłaszcza merytorycznej – przez kraje o znanym i uznanym dorobku nauk leśnych, a także skłonnych do zainwestowania do roku 2000 blisko 8 mld USD głównie w sektorze prywatnym krajów zacofanych gospodarczo. Zadeklarowano również, że należy istotnie poprawić działalność placówek narodowych i międzynarodowych zajmujących się rejestracją obserwacji pochodzących z leśnictwa i dziedzin pokrewnych, planowaniem regionalnym i globalnym, a przede wszystkim usprawnić cały system informacyjny. Przybliżony koszt tej działalności określony jest na około 750 mln USD, w tym 70% tej sumy powinno być pokryte przez organizacje rządowe i sektor prywatny.

Poruszone podczas obrad problemy leśnictwa oraz opinie wygłaszane przez przedstawicieli państw biorących udział w Konferencji jeszcze raz udowodniły, że podstawową słabością w prowadzeniu niezależnej polityki leśnej przez państwo, jest trudność uruchomienia mechanizmów i stosowania odpowiednich metod rozwoju wielofunkcyjnego modelu leśnictwa. Duża liczba krajów rozwijających się jest konfrontowana z twardymi realiami zanieczyszczeń powietrza, gleby i wody, a także pożarami lasu, przeciwdziałanie czemu wymaga rozwiązania wielu problemów: leśnej legislacji, planowania przestrzennego, infrastruktury, silnego sektora prywatnego, a przede wszystkim społecznej aprobaty dla powziętych decyzji, zwłaszcza łączących się z dużymi wydatkami z budżetu państwa.

Pomyślne rozwiązanie problemu jakim jest realizacja gospodarowania terenami leśnymi zgodnie z zasadami ekorozwoju, autorzy i sygnatariusze Deklaracji widzą w:

- reorganizacji i wzmocnieniu struktur administracyjnych oraz uruchomieniu mechanizmów decentralizujących, między resortowej współpracy, efektywnym systemie informacyjnym oraz zadowalającego wynagradzania osób odpowiedzialnych za gospodarkę leśną;
- promocji udziałów prywatnych w gospodarce leśnej oraz dostępie do wszelkich danych i informacji o stanie leśnictwa dla związków zawodowych, lokalnych samorządów, grup nieformalnych i szeroko pojmowanej opinii publicznej;
- ocenie i jeżeli to konieczne, weryfikacji istniejących planów i programów rozwoju sektora leśnego i przemysłu drzewnego, zgodnie z zasadami przyjętymi dla wszystkich typów lasów, zadrzewień i zalesień, jak również odpowiednich aktów legislacyjnych związanych z prowadzeniem odpowiedniej polityki leśnej;
- dalszym rozwoju planów i programów przestrzennych opracowanych w skali państwa, przy czym koniecznością jest uwzględnienie regionalnych i subregionalnych priorytetów;
- rozwoju edukacji leśnej, która zapewni podstawę prawidłowego zrozumienia roli lasów, zadrzewień i zalesień;
- znacznym powiększeniu ilości pieniędzy przeznaczonych na badania leśne, a także na badania związane z wpływem i rolą lasów w życiu człowieka.

Konwencja o ochronie biologicznej różnorodności

Istotą tego dokumentu jest stworzenie pełnej formuły prawnej mającej na celu ochronę istniejących gatunków flory i fauny. Podczas konferencji, deklarację o ochronie biologicznej różnorodności podpisały 153 państwa.

Pomimo ogromnych wysiłków podejmowanych przez państwa na całym świecie, szczególnie w ciągu ostatnich 20 lat, straty w światowej florze i faunie są ogromne. Odpowiedzialnością za taki stan rzeczy obarczony jest człowiek, który przez destrukcję naturalnych siedlisk, eksploatację lasów, zanieczyszczenia przemysłowe, wojny oraz błędy popełniane przy introdukcji różnych gatunków roślin i zwierząt przyczynił się do znacznego zubożenia bioróżnorodności.

Z drugiej strony rozwój bioinżynierii i biotechnologii nie może się odbywać bez gotowych rozwiązań jakie są zapisane w materiale genetycznym roślin i zwierząt. W tym tkwi główny powód, dla którego rządy niektórych państw widzą konieczność objęcia ochroną całej różnorodności, zarówno na poziomie genetycznym, gatunkowym, populacyjnym jak i ekosystemowym.

Skuteczność tej ochrony zależy od spełnienia kilku warunków, które w konwencji zostały sprecyzowane następująco:

- doprowadzenie do podpisania konwencji, bez wyjątku przez wszystkie państwa świata,
- rozwój strategii pozwalającej na poziomie krajowym objęcie ochroną leśnej bioróżnorodności,
- integracja istniejących planów ochrony leśnej bioróżnorodności w każdym państwie,

- przedstawienie społeczeństwu prawdziwych korzyści jakie są i będą odnotowane w przypadku podjęcia badań nad wykorzystaniem zasobów tkwiących w bioróżnorodności,
- publikowanie o zasięgu światowym raportów obrazujących aktualne rezultaty doświadczeń i osiągnięte dzięki nim wyniki,
- wprowadzenie takich zasad, dzięki którym uruchomione zostaną mechanizmy generujące rozwój biotechnologii i ich transfer do krajów nie rozwiniętych gospodarczo,
- promowanie współpracy międzynarodowej w celu uzyskania we wszystkich krajach świata pełnego zrozumienia ważności programów ochrony bioróżnorodności,

Podsumowanie

Rzeczywistym osiągnięciem Konferencji w Rio de Janeiro jest rozpoczęcie nowego procesu współpracy międzynarodowej polegającego na ochronie środowiska naturalnego włączonego do rozwoju gospodarczego państwa. Określane jest to terminem ekorozwój (angielska nazwa: sustainable development).

Większość poczynionych zapisów w dokumentach jest wypadkową interesów różnych państw biorących udział w konferencji. Przy tak dalece rozbieżnych interesach krajów bogatej Północy i biednego Południa jedynie daleko idące kompromisy z obu stron miały szanse uratowania "ducha Rio".

Zalecenia zawarte w Agendzie 21 mają jednak wartość obligatoryjną dla wielu państw, które ją podpisały. Dla leśnictwa niewątpliwie oba dokumenty: Deklaracja zasad dotyczących zarządzania, zachowania i ekorozwoju wszystkich typów lasów oraz Konwencja o biologicznej różnorodności mają znaczenie największe. Szczególnie dotyczy to deklaracji zasad... które, jak sądzi się, zostaną wkrótce rozszerzone i doprowadzą do powstania odrębnej konwencji Globalnej o Lasach.

*Z Katedry Użytkowania Lasu i Inżynierii Leśnej
SGGW Warszawa*

Literatura

1. Michael S. Serrill. Brazil's two faces. 1992. Time vol. 139 no 23, pp. — 42–43.
2. The Global Partnership for Environment and Development. 1992. UNCED, GENEVA.
3. The forest fighters. 1992. Observer 1992, WWF.
4. United Nations Conference on Environment and Development. 1992. Rio de Janeiro.

Summary

The conference "Environment and Development" in Rio may consider as its greatest political attainment the starting of a new process of international cooperation, consisting in the union of the economic development with the protection of the natural environment. The conference resulted in adoption and signature of following documents: 1. Rio Declaration. 2. Agenda 21. 3. Climate convention, 4. Declaration on management, protection, and sustained development of all woods on earth. 5. Biological diversity convention.

For forestry, the two last ones from among mentioned documents are of fundamental importance. One supposes that the will be enlarged and transformed into a Global convention on the forests.